ASIANTUNTIJALAUSUNTO LAKIVALIOKUNNALLE

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 88/2018 vp)

Yleisenä toteamuksena lausun, että ehdotetut lakimuutokset ovat lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta myönteisiä.

Lapsen oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä

Ehdotus on hyvä ja perusteltu. Useissa tuntemissani tapauksissa vanhempien riitaista eroa on seurannut välirikko toisen osapuolen vanhempiin, ts. lapsen isovanhempiin, jotka ovat voineet olla hänelle erikoisen läheisiä ja tärkeitä. Tämä yhteyden katkeaminen on ollut haitallista sekä lapsille että isovanhemmille.

Toinen tyypillinen asetelma syntyy, kun lapsi siirretään sijaisperheestä takaisin biologisten vanhempiensa luo, ja nämä päättävät katkaista yhteydet sijaisperheeseen. Lapsi on voinut viettää siellä vuosia ja on syvästi kiintynyt sijaisvanhempiinsa. Mahdollisuus säilyttää yhteys heihin on lapsen edun mukaista.

Lapsen mielipiteen selvittäminen

Lapsen mielipiteen selvittämistä tähdennetään esityksessä voimakkaasti. Tulisi kuitenkin ottaa huomioon, että lapsen mahdollisuudet kertoa mielipiteensä ”puolueettomasti” ovat varsin rajalliset. Jommankumman vanhemman asettaminen etusijalle tuottaa väistämättä lapselle syyllisyyttä ja ahdistusta. Hänellä voi olla voimakasta lojaaliutta sitä vanhempaa kohtaan, jonka arvelee olevan heikommassa asemassa. Eräs 11-vuotias lapsi uskoi, että toinen vanhempi romahtaisi jos hän jättäisi tämän ja jäi asumaan tämän vanhemman luo vastoin omaa etuaan. Mielipiteen selvittäminen tulisi antaa kokeneen ammattilaisen tehtäväksi. Keskusteluissa tulisi kartoittaa laajemman lapsen käsitystä omasta ja perheensä tilanteesta.

Vuoroasuminen

Esityksessä vuoroasuminen on määritelty tilanteeksi, jossa lapsi asuu vähintään 40 % ajasta toisen vanhempansa luona. Pidän tätä rajaamista onnistuneena.

Vuoroasuminen on eron jälkeisenä asumisjärjestelynä yleistynyt nopeasti Pohjoismaissa ja Benelux-maissa. Sen ympärillä käydään kiihkeää keskustelua, ja järjestelyn ylivertaisuutta puolustetaan ”vakuuttavilla” tutkimustuloksilla. Esiin on nostettu mm. ruotsalaisen Malin Bergströmin työryhmän yli 160.000 12- ja 15-vuotiaan lapsen ja nuoren aineisto. Po. tutkimuksen

ongelmana on, että informaation lähteenä ovat vain lapset ja nuoret itse, eikä ole saatu käsitystä siitä, milloin heidän vanhempansa ovat eronneet, ja riitelevätkö vanhemmat keskenään.

Suomalaista tutkimusta vuoroasumisesta on varsin vähän. Usein siteeratun ja paljon julkisuudessa olleen Hannariikka Linnavuoren väitöskirjan aineistona on vain 20 lasta ja nuorta, joista osa on sisaruksia, ja joiden vuoroasumisjärjestelyt ovat erilaisia. Tutkija itse sanoo, että aineisto on pieni ja valikoitunut. Sen perusteella ei vuoroasumisen hyvyydestä tai huonoudesta voida sanoa mitään, koska työ on laadullinen. Linnavuoren tutkimuksen käyttäminen vuoroasumisen eduista puhuttaessa ei ole tieteellisesti perusteltavissa.

Muutamat usein siteeratut tutkijat kuten Linda Nielsen, ovat puolustaneet vuoroasumista hyvänä ratkaisuna silloinkin, kun vanhemmat riitelevät keskenään eron jälkeen. Niin kutsuttu arkijärki sanoo, että kahden vihollisleirin välillä sukkuloiminen on lapselle pahimmillaan sietämätöntä ja lievimmilläänkin stressaavaa ja hajottavaa.

Useat kuuluisimmista avioeron, huoltoriitojen ja eron jälkeisten asumisjärjestelyjen tutkijat (Hetherington, Maccoby, Mnookin, Emery ym.) ovat todenneet, että vuoroasuminen onnistuu vain, jos 1) vanhemmat pystyvät järkevään yhteistyöhön eron jälkeen, ja 2) asuvat kohtuullisen lähellä toisiaan. Pitkittäistutkimuksissa on havaittu, että vuoroasumisjärjestely muuttuu usein joksikin muuksi järjestelyksi ajanoloon.

Nämä seikat on otettu täydellisesti huomioon Norjan lainsäädännössä, ja hyvin myös Ruotsin ja Tanskan säädöksissä. Nyt käsiteltävässä ehdotuksessa tuodaan esiin lapsen edun ensisijaisuus. Olisi tärkeää täsmentää, millaisten edellytysten vallitessa vuoroasuminen voi toimia ja olla lapsen edun mukaista. Järjestelyä ei tulisi antaa lapsen/lasten itsensä päätettäväksi, sillä he saattavat nähdä parhaana ristiriitatilanteen ratkaisuna antaa kummallekin vanhemmalle puolet ajastaan jotta kenelläkään ei olisi paha mieli. Kliinisen kokemukseni valossa riitelevien vanhempien puristuksessa olevalle lapselle voi aiheutua huomattavaa psyykkistä kärsimystä ja vaikeuksia oman identiteetin kehitykselle.

<u>Vieraannuttaminen</u>

Nyt käsiteltävän esityksen perusteluissa sanotaan, että vieraannuttamisella ei ole tarkkaa merkityssisältöä. Tämä ei nähdäkseni pidä paikkaansa. Vieraannuttamisesta on kysymys, kun 1) lapsen suhde torjuttuun vanhempaan on ollut hyvä ennen eroa, 2) näyttöä torjutun vanhemman vakavista laiminlyönneistä ei ole, 3) vieraannuttajavanhempi mustamaalaa toista vanhempaa ja 4) lapsen käytöksessä on useita vieraannutetulle lapselle tyypillisiä piirteitä (vähäiset perustelut torjunnalle; mekaaniset ja tunteettomat kielteiset kuvaukset torjutusta vanhemmasta; suosikkivanhempi on täysin hyvä, vieraannutettu vanhempi täysin paha; syyllisyydentunteen puute jne.).

Vieraannuttaminen on lapsen psyykkistä kaltoinkohtelua, joka aiheuttaa pitkäkestoisia ja vakavia psyykkisen kehityksen ongelmia. Vieraannuttamista on verrattu fanaattisiin kultteihin, joista irrottautuminen voi vaatia vuosikausien psykoterapian. Loputon taistelu kuluttaa myös vanhempien voimavaroja ja rapauttaa heidän kykyään toimia vanhempana.

Vieraannuttamiseen olisi puututtava mahdollisimman aikaisin ja tehtävä erimielisille vanhemmille tiettäväksi, kuinka vahingollista heidän keskinäinen riitelynsä on lapselle vieraannuttamisesta

puhumattakaan. Vaikeiden vieraannuttamistapausten selvittely edellyttää moniammatillista asiantuntemusta, koulutusta, ja hyvää viranomaisten välistä yhteistyötä.

Vieraannuttajavanhempi ei tavallisesti näe toiminnassaan mitään vikaa eikä ole halukas osallistumaan mihinkään hoitoon. Yhdysvalloissa on saatu hyviä kokemuksia oikeusistuimen määräämistä perheenyhdistämishoidoista. Ennen niihin osallistumista uudet oikeudenkäynnit eivät ole mahdollisia. Lapsenhuoltolakiin olisikin mielestäni lisättävä säännöksiä, joiden perusteella vanhemmat voitaisiin velvoittaa ottamaan vastaan ammattiapua.

Helsingissä 6.11.2018

Jari Sinkkonen

LT, lastenpsykiatrian dosentti

Majavatie 14 AA 2, 00800 Helsinki

Jari.sinkkonen@gmail.om